

JAROSLAV GOLL (14. 7. 1846 – 8. 7. 1929)

Byl významný český historik a medievalista, vlivný pedagog, diplomat, básník, spisovatel a překladatel a mimo jiné dědeček slavné české prvorepublikové herečky Nataši Gollové.

ŽIVOTOPIS

Narodil se dne 14. července 1846 v Chlumci nad Cidlinou, a přestože rodina byla německého původu, již Gollovi rodiče byli českými vlastenci, jeho strýc Josef Daněk se dokonce stýkal s předními českými literáty a vlastenci jako byla Božena Němcová, Karel Jaromír Erben, Vítězslav Hálek a další... Roku 1848 matka onemocněla těžkou duševní poruchou a byla doživotně umístěna do ústavu v Praze. Jaroslav zůstal s otcem, měli velmi blízký vztah. Navštěvoval německou obecnou školu v Hradci Králové, dva roky chodil na mladoboleslavské gymnázium, poté na gymnázium v Hradci a poslední dva roky gymnázia dokončil v Praze na staroměstském akademickém gymnáziu v Klementinu, kde roku 1864 maturoval.

Ke studiu na pražské univerzitě si zvolil profesuru pro střední školy historii a geografii, protože umění a literatura, kterým se Goll chtěl věnovat, se jako obor studovat nedaly. Mezi jeho učitele patřili K. Höfler, J.E. Vocel, V. V. Tomek, A. Gindely. V roce 1870 se konala slavnostní promoce, na přání otce začal učit na gymnáziu v Mladé Boleslavi, jako učitel byl u žáků velmi oblíbený.

V roce 1871 odjel na rok studovat na univerzitu v Göttingenu, aby mohl získat titul docenta. Tamní profesori Georg Waitz a Reinhold Pauli ho hluboce ovlivnili a poskytli mu naprosto nový, moderní pohled na studium středověkých pramenů a historii vůbec. Výuka probíhala formou seminářů, v podobě, jakou známe dnes. Naučil se zde také analýze pramenů a jejich kritice. Pohlížel na ně moderním pohledem, bez národního citění, kriticky. V té době se nejvíce zajímal o pozdní středověk a 17. století.

V letech 1872–73 propracoval jako tajemník velvyslance USA v Berlíně. Začal se zajímat o evropskou historii, především anglicko-francouzské vztahy za třicetileté války. Navštívil Holandsko, kde zkoumal hrob Jana Amose Komenského v Naardenu a získal zájem o Jednotu bratrskou, pokračoval dále do Londýna. Do Čech se vrátil roku 1874 a začal vyučovat na obchodní akademii v Praze a stal se redaktorem časopisu Lumír, přispíval také pravidelně do časopisů Květy, Zlatá Praha. Roku 1874 vydal své dílo Básně Jaroslava Golla.

V roce 1875 se stal docentem všeobecných dějin a v roce 1875 je mu umožněno vyučovat na Karlově univerzitě. Později vyučoval české dějiny, starověké dějiny, středověké i novověké.

Roku 1880 se stal mimořádným profesorem a plně přešel na Filozofickou fakultu na UK. Na univerzitě utvořil instituci seminářů po göttingenském vzoru, kde se pouze nepřednáší, ale kde se badatel učí rozboru pramenů jako základní historické metodě. Později se silně angažoval při rozdělení univerzity na českou a německou v roce 1882 a sám přešel na její českou část.

Oženil se roku 1882 s Amálií (Amely) Kleinerovou a spolu přivedli na svět dceru Adélu (1883, matka Nataši Gollové) a syna Marcela (1886, zemřel v pěti letech na záškrť).

Roku 1885 se stal řádným profesorem a spolu s Antonínem Rezkem založil po vzoru německého historického časopisu *Historische Zeitschrift* Český časopis historický.

Později, v letech 1891-1892, zastával funkci děkana filozofické fakulty. V listopadu 1907 se stal řádným členem České akademie a v témže roce byl jednomyslně zvolen rektorem české univerzity. Vzhledem ke zdravotním problémům však univerzitu zanedlouho opustil a uchýlil se do ústraní. Nadále se ovšem věnoval historické práci a přispíval také do historických časopisů.

V letech 1907-1908 byl dokonce domácím učitelem pozdějšího císaře Karla I. V roce 1909 po skončení rektorátu byl jmenován členem panské sněmovny ve Vídni. V politice se přesto moc neangažoval, byl přesvědčen, že historie by měla zůstat vědou, a ne být využívána k politickým a ideologickým cílům, za což byl kritizován.

Rakousko-Uhersko podporoval i v průběhu války a nezapojoval se do zahraniční ani domácí odbojové činnosti. To mu po válce přineslo jen bojkot a faktické vyloučení z řad českých historiků.

V roce 1918 byl nucen odejít z redakce ČHH a stál se do ústraní. Ocenění za jeho zásluhy se mu dostalo až těsně před smrtí, kdy mu byl roku 1926 propůjčen čestný doktorát Masarykovy univerzity

jako dík za výchovu prvních profesorů – historiků. Zemřel téměř zapomenut 8. července 1929 v Praze ve věku 83 let. Je pohřben na Olšanských hřbitovech.

PŘÍNOS PRO HISTORICKOU VĚDU

Je považován za zakladatele pozitivismu u nás

Pozitivismus - směr, který se soustřeďuje na obsah a analýzu pramenů bez jakýchkoliv spekulací nebo úvah. Snažil se být přesný, pečlivý, důkladný, dbal na úplnost ve shromažďování údajů a kladl důraz na empirii a fakta. Odmítal hypotézy a experimenty. Základem pozitivistického zkoumání bylo v prvé řadě pozorování, shromažďování, popis smyslově ověřitelných faktů a jejich klasifikace.

Pozitivismus chtěl být filozofií a metodologií vědy.

Historie byla dlouho považována za součást literatury. Goll přešel k dějepisnému bádání jako k odborné disciplíně s pevnými pravidly a postupy, distancoval od ideovosti a velkých filosofických koncepcí.

Přispěl k propojení české a evropské historiografie: stýkal se se zahraničními historiky, psal do zahraničních periodik a hlavně podnítil zájem českých historiků o obecné dějiny a církevní dějiny, kterým se v českém prostředí doposud příliš velká pozornost nevěnovala.

Za nejcennější odkaz národních dějin považoval Goll éru husitství, ale na rozdíl od Palackého si nemyslel, že by to mělo něco společného s českou povahou a poukazyval na to, že podobné události se děly i jinde v Evropě. Oproti F. Palackému či V. V. Tomkovi navíc chápal ideový smysl ryze teologických projevů.

Zasloužil se o rozdělení univerzity (1882) na českou a německou část přednášel J. Goll v české části, kde ve spolupráci s Josefem Emlerem zavedl historické semináře podle vzoru Georga Waitze. Svým žákům se věnoval s velkou péčí, výborně přednášel, před každou přednáškou předkládal posluchačům kritické přehledy pramenů a bibliografický úvod, což nebylo u jeho kolegů zvykem. Tímto přístupem vychoval několik generací historiků, naučil je novému přístupu k pramenům. Vnímал historii především jako vědu, ne jako vlastenecký či politický nástroj. Přednášel novověké, středověké i starověké dějiny.

Mezi jeho žáky patřili Josef Pekař, Gustav Friedrich, Václav Novotný, Max Dvořák, Zdeněk Nejedlý a Josef Šusta., kteří jsou také řazeni do tzv. Gollovi školy.

SPOR O RUKOPISE

Jaroslav Goll se aktivně zapojil do sporu o Rukopisy. Otázka pravosti rukopisů byla tehdy velmi citlivá, nejen z pohledu vědeckého, ale hlavně politického a vlasteneckého.

V únoru 1886 vyšla práce Jana Gebauera, v níž zpochybňoval pravost Rukopisů. Na popud Otakara Hostinského zaujal stanovisko i Goll. Sepsal v polovině roku 1886 Historický rozbor básní rukopisu Královédvorského: Oldřicha, Beneše Heřmanova a Jaroslava, kde přichází s tvrzením, že Rukopisy jsou padělek a jejich autor vycházel z Hájkovy kroniky. Na univerzitě se objevila kvůli sporu o RKZ nevráživost mezi starou (Tomek, Kalousek) a novou generací (Goll, Rezek) historiků.

DÍLO

Básně

V roce 1872 byl editorem Anthologie české lyriky a v 1874 vydal svou básnickou sbírku básně. Z prózy psal hlavně črty a fejetony, které též vycházely v Lumírovi.

Po habilitaci se rozhodl věnovat především historii a poezii si ponechal jako koníčka, básně psal hlavně pro přátele a jen sporadicky přispíval do Lumíra.

Motivy jeho básní jsou inspirovány rodným krajem, ale také Itálií, kterou si Goll velmi zamiloval a trávil tam skoro každé léto. Smrt jeho syna Marcela, jež ho hluboce zasáhla, se promítla i do jeho díla, jeho básně byly pesimistické s častými motivy smrti, bolesti, neštěstí.

Překlad

Jaroslav byl jazykově nadaný, ovládal víc jazyků než kterýkoliv jiný historik té doby, dokonce ani Palacký. Překládal z francouzštiny, italštiny, španělštiny, němčiny, polštiny a angličtiny. Přeložil např. Baudelairovu sbírku Květy zla. Překládal také z češtiny do němčiny, např. básně Petra Bezruče.

Vědecké dílo

Nenapsal žádné rozsáhlé komplexní dílo. Ve své práci se soustředil k analýze faktů, bez historické epiky. V historických studiích se zabýval vztahovými tématy. Gollovo vědecké dílo lze rozdělit na monografie, studie, referáty a na redaktorskou činnost.

Französische Heirath (Francouzská svatba) – výklad se zabývá anglo-francouzsko-španělskými vztahy za třicetileté války na pozadí zasnoubení budoucího anglického a skotského krále Karla I. S francouzskou princeznou Henriettou. Jako prameny k tomuto dílu posloužila korespondence nalezená v berlínské knihovně.

Quellen und Untersuchungen zur Geschichte der böhmischen Brüder I., II. (Prameny a studie z dějin Jednoty bratrské) (1876 – 1878) pojednávající o době pobělohorské. Vycházel z nově nalezených spisů Komenského, přes kterého se dostal i k tématu Jednoty bratrské a husitství. Dále se pak zabýval Petrem Chelčickým a dějinami Jednoty bratrské až do 15. století. Tato práce vycházela v Muzejníku až do roku 1886. jedná se pravděpodobně o Gollovo největší dílo.

Čechy a Prusy ve středověku (1897) – zabývá se vývojem česko-polských vztahů od misionářské činnosti biskupa Vojtěcha do sekularizace řádu německých rytířů v 16. století. Středem a vyvrcholením díla je vylíčení česko-polských vztahů za husitské revoluce. V tomto díle nejsou pouze nahromaděná fakta, ale dějiny jsou interpretovány, mají ideologický podtext o nutnosti česko-polské spolupráce i v přítomnosti. Goll se o polské dějiny, literaturu i kulturu zvláště zajímal, měl spoustu přátel mezi polskými historiky, např. Stanislaw Smolku.

Mezi další díla patří:

**Vznik anglického parlamentu (1879), Sv. František z Assisi (1896), Vavřinec z Březové (1894)
Historický rozbor básní rukopisu Královédvorského Oldřicha, Beneše Heřmana a Jaroslava (1886)**

Napsal řadu statí jako např. Dějiny a dějepis, věnoval se i ediční práci (editoval kroniku Vavřince z Březové v pátém svazku v FRB). Přispíval do časopisu Lumír, Přispíval i do Masarykova časopisu Atheneum, založil Český časopis historický, pravidelně přispíval i do francouzského časopisu Revue historique.

BIBLIOGRAFIE

KOSATÍK, P.: *Česká inteligence: od Jaroslava Golla po Magora*. Praha, 2011.

KUTNAR, J. – MAREK, J.: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. II. Od počátků pozitivistického dějepisectví na práh historiografie marxistické*. Praha 1977.

KUTNAR, J. – MAREK, J.: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století. Praha 1999.

MAREK, J.: *Jaroslav Goll*. Praha 1991.

JIROUŠEK, B.: *Jaroslav Goll: Role historika v české společnosti*. České Budějovice, 2006.

FORST, Vladimír, a kol.: *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 1. A-G*. Praha 1985, 900 s.

BARTOŠ, F. M.: *Kdo je Jaroslav Goll*. Praha 1947.

LITERATURA

KOSATÍK, P.: *Česká inteligence: od Jaroslava Golla po Magora*. Praha, 2011.

KUTNAR, J. – MAREK, J.: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století. Praha 1999.

MAREK, J.: *Jaroslav Goll*. Praha 1991.

JIROUŠEK, B.: *Jaroslav Goll: Role historika v české společnosti*. České Budějovice, 2006.